

Kolbottnar i Hultsfred

Arkeologisk inventering 2021

Hultsfred 3:142, Hultsfred kommun, Kalmar län, Småland

Kenneth Alexandersson

Arkeologisk rapport 2021:22

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Kolbottnar i Hultsfred

Arkeologisk inventering 2021

Hultsfred 3:142, Hultsfred kommun, Kalmar län, Småland

Författare	Kenneth Alexandersson
Copyright	Kalmar läns museum 2021
Redaktion	Helena Victor, Stefan Siverud
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Abstract

Keywords: Hultsfred, Charcoal production, Stone walls, Croft

During one day in June 2021, a field research was carried out within the property Hultsfred 3:142 in Hultsfred municipality, Kalmar County. The purpose was to search for cultural-historical remains. The inventory was made on behalf of GL-Miljö AB prior to an application for a permit for rock and moraine extraction at the property.

During the inventory, it was found that there was a large number of charcoal production sites relatively evenly distributed over the investigation area. It also turned out that the remains of the old croft Gröndal should be regarded as ancient remains, it was built before 1850 and is now permanently abandoned.

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Genomförande	10
Resultat	11
Tolkning och åtgärdsförslag	13
Referenser	14
Tekniska och administrativa uppgifter	15

Karta över Kalmar län med platsen markerad.

Sammanfattning

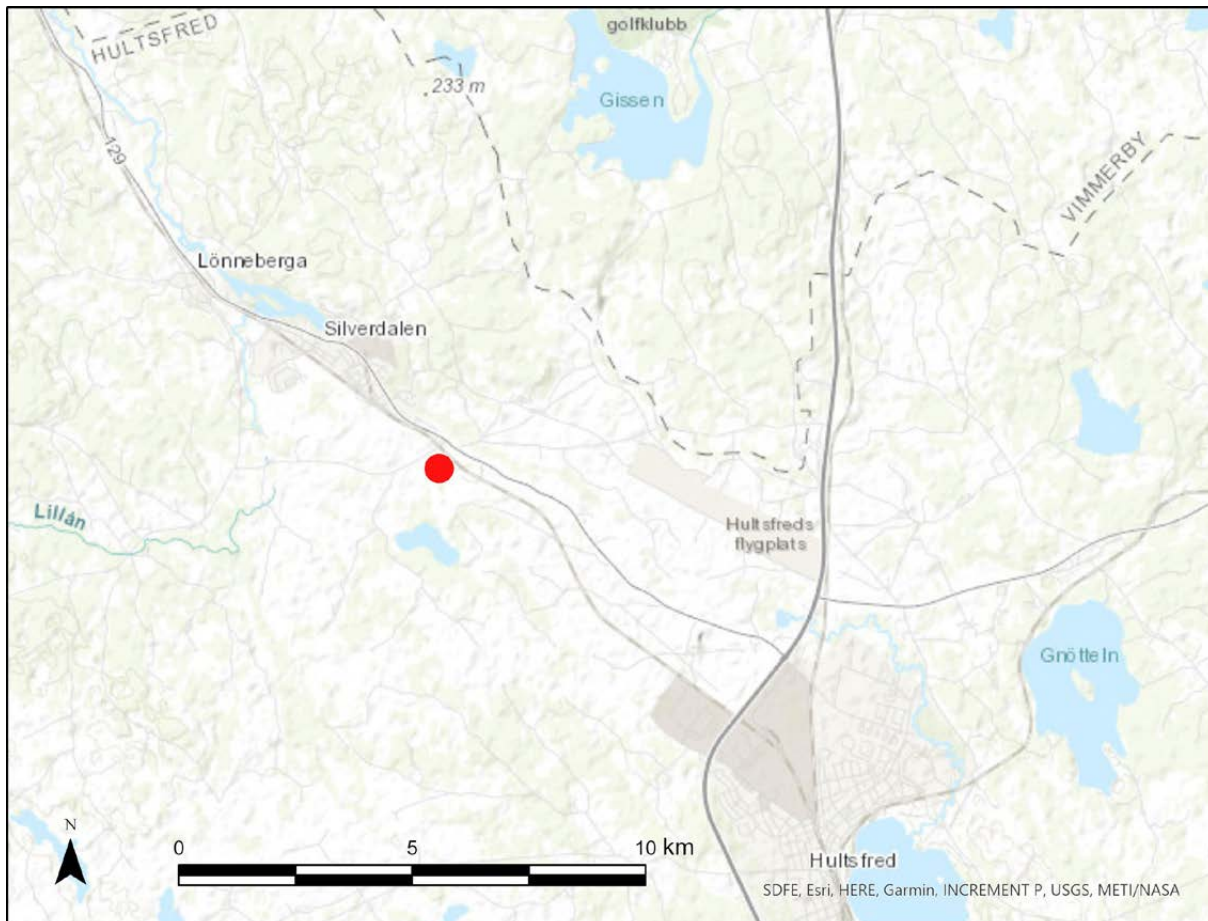
Under en dag i juni 2021 genomfördes en inventering efter kulturhistoriska lämningar inom delar av fastigheten. Inventeringen gjordes på uppdrag av GL-Miljö AB inför en ansökan om tillstånd för berg- och moräntäkt på fastigheten Hultsfred 3:142 i Hultsfreds, Kalmar län.

Vid inventeringen konstaterades att det fanns en stor mängd kolbottnar relativt jämnt fördelade över hela det tilltänkta exploateringsområdet. Det visade sig även att de odlingslämningar som kunde kopplas till torpet Gröndal skall betraktas som fast fornlämning då torpet är varaktigt övergivet och anlagt före 1850.

Inledning

Under en dag i juni 2021 genomfördes en inventering efter kulturhistoriska lämningar inom delar av fastigheten. Inventeringen gjordes på uppdrag av GL-Miljö AB inför en ansökan om tillstånd för berg- och moräntäkt på fastigheten Hultsfred 3:142 i Hultsfreds, Kalmar län.

Det planerade verksamhetsområdet ligger strax sydost om Silverdalen och utgör ett ca 8,4 hektar stor yta, varav själva brytningsområdet är ca 7,2 hektar (fig. 1).

Figur 1. Undersökningsområdets placering sydost om Silverdalen markeras med en röd prick på kartan.

Topografi och fornlämningsmiljö

Området som inventerades utgjordes av plan mark eller sluttade svagt åt nord ost. Den västra tredje delen av området utgjordes av skogsmark med relativt ung tallskog. På den resterande ytan var skogen avverkad med enstaka stående frötallar, ytan var markberedd. I den sydvästra kanten av området utgjordes marken av äldre odlingsmark.

Fornlämningsbilden i området är sparsam och inom en radie av två kilometer från området utgörs den enda fasta fornlämningen av en äldre stenvalvsbro (L1956:7912) över Silverån. De reste-

rände lämningarna i området klassificeras i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister (Fornsök) som *övrig kulturhistorisk lämningar* eller *möjliga fornlämningar* och består av kolningsanläggningar och äldre torpbebyggelser.

Inom det nu aktuella området finns en registrerad äldre torplämning (L1956:7798), vilken klassificeras som en *möjlig fornlämning*. Inför inventeringen fanns även två kolningsanläggningar strax utanför området västra kant (L1956:4916 & L1956:4917).

Genomförande

Den kulturhistoriska inventeringen genomfördes under en dag i juli 2021. Ungefär en tredjedel av ytan var beväxt med en relativt ung tallskog, medan den resterande delen utgjordes av ett markberett hygge med enstaka frötallar.

Vid inventeringen avsöktes ytan systematiskt med början i den västra skogbeväxta delen för att sedan fortsätta utöver den markberedda delen av

ytan. I ett sista skede kontrollerades den del av ytan som låg inom och i anslutning till den registrerade torpbebyggelsen. De lämningar som identifierades inom området mätes in med GPS.

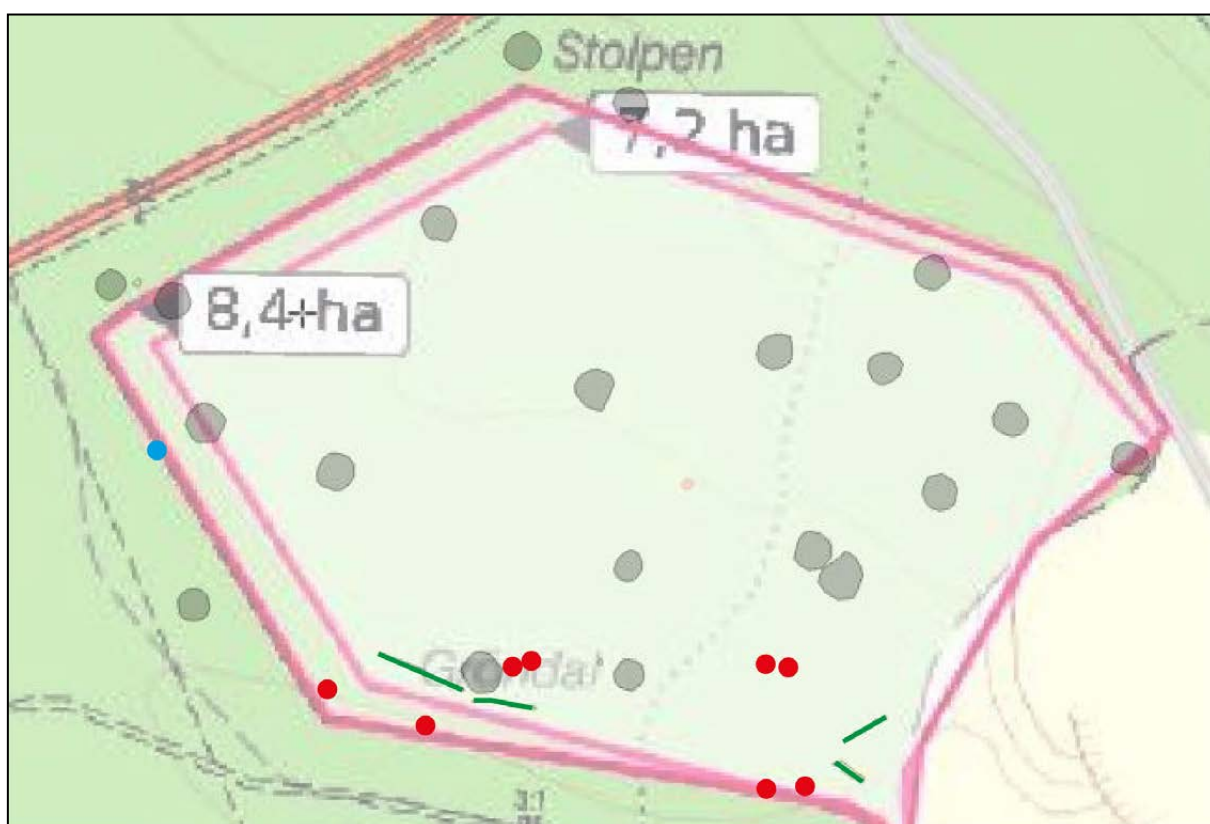
Det gjordes även en genomgång av det äldre kartmaterial som berörde området. Över området finns Storskifteskartan (1792) och kartan som upprättades vid Laga skifte (1845).

Resultat

Vid inventeringen konstaterades att det fanns ett relativt stort antal kolningsanläggningar i området. Inom verksamhetsområdet registrerades 16 kolbottnar (fig. 2). Kolningsanläggningarna var flacka och höjde sig endast marginellt över den kringliggande marken (fig. 3). En del av kolbottnarna hade delvis skadats vid den markberedning som gjorts efter avverkningen och det syntes en stor mängd kol i ytan. Ett par kolbottnar hade dessutom skadats av de geologiska testgropar som grävts över delar av ytan. De kolbottnar som kunde klassificeras utgjordes av resmilor och be-

stod av en ring med avlånga gropar runt ett något förhöjt mittparti. Storleken på kolbottnarna var samtliga runt 15 meter i diameter. Det fanns också en möjlig lämning efter en kolarkoja som tangerade ytterkanten på verksamhetsområdet (fig. 2).

Vid inventeringen i anslutning till den torpbebyggelsen registrerade fyra stenmurar och åtta odlingsrösen. Två av murdelarna sammanfaller med den inägomark som kan kopplas till torpet Gröndal på kartan över Laga skifte 1845 (fig. 4). De två övriga murarna ligger i området sydöstra

Figur 2. Det planerade verksamhetsområdet med lämningarna som registrerades vid inventeringen: grå fläckar = kolbottnar, röda prickar = röjningsrösen, blå prick = möjlig kolarkoja samt gröna streck = stenmurar.

hörn. En av dess skulle möjligen kunna ligga på den gamla ägo gränsen mellan Hultåsa och Kalvkätte ägor (fig. 3). I området registrerades också åtta röjningsrösen. Två av dessa ligger inom den

äldre inägomarken, medan de resterande ligger på utägomarken. Samtliga röjningsrösen skall troligen kopplas till någon av torpets verksamheter.

Figur 3. Kolningsanläggningarna var flacka och höjde sig endast marginellt över den kringliggande marken. I bakgrunden syns dumphögarna efter några av de geologiska testpropor som grävts över delar av ytan. Foto från söder.

Figur 4. Den rektifierade kartan över Laga skifte 1845 och de planerade verksamhetsområdet. Jämför det de två registrerade murarna (fig. 2) med den norra gränsen på torpet Gröndals inägomark.

Tolkning och åtgärdsförslag

Torpet vid Gröndal är känt sedan åtminstone 1830 då det omnämns i husförhörslängden (HFL). På Storskifteskartan från 1792 finns ingen bebyggelse redovisad, men finns på Laga skiftes kartan från 1845. Detta innebär att torpet tillkommit mellan 1792 och 1830. Eftersom torpet är varaktigt övergivet och tillkommit före 1850 betraktas det som fast fornlämning. I boken *Torp och backstugor i Hultsfredstrakten* finns en sammanfattning av torpet Gröndals kända invånare (se Frode 1987:80f)

- Enligt HFL 1830-31. Carl Bäver och Lars Nilsson. Carl Bäver är född i Lönneberga socken 17/9-1755.
- Enligt HFL 1860. Torparen Johan Karlsson, född i Pelarna socken 9/4-1791 död 4/11-1853. Hustrun Anna Persdotter född i Södra Vi socken 7/5-1821. Dottern Clara Sofia föddes i Gröndal 20/1-1850. Drängen Nils August Nilsson född i Lönneberga socken 26/2-1833 och hustrun Johanna Sofia född i Vimmerby socken 10/11-1830.
- Enligt HFL 1866-71. Gustav Pettersson född i Tveta socken 23/11-1791, död 19/10-1868 samt hustrun Anna Lena Andersdotter född i Vena socken 5/3-1784.
- Enligt HFL 1866-71. Arbetaren Anders Magnus Gustavsson född i Vena socken 16/2-1816, med hustrun Maj Lena Larsdotter född i Pelarne 25/10-1813.
- Enligt HFL 1866-71. Torparen Adolf Fredrik Nilsson född i Lönneberga socken 1/6-1842 med hustrun Fredrika Carlsdotter född i Vena socken 11/9-1843.

Den stora mängden kolbottnar som framkom vid inventeringen visar på en omfattande kolningsverksamhet. Utifrån inventeringen går det inte att fastslå åldern på kolningsverksamheten. Resmilan kom till Skandinavien under 1600-talet, och fasades ut först i slutet av 1800-talet (Hennius 2019). Det stora antalet anläggningar representerar en verksamhet som är för stor för det lokala behovet. Sannolikt har man tillverkat träkol för avsalu. Möjligen har man sålt träkol till masugnen i Hagelsrum utanför Målilla.

Eftersom torpbebyggelsen och de odlingslämningar som kan kopplas till denna betraktas som fast fornlämning måste behovet av vidare antikvariska åtgärder bedömas av länsstyrelsen.

Referenser

Litteratur

Hennius, A. 2019. *Spår av kolning
kunskapsunderlag och forskningsöversikt.*
Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Frode, R. 1987. *Torp och backstugor i
Hultsfredstrakten.* Hultsfred.

Historiska kartor

Lantmäteriets kartregister: Storskifte 1792,
08-VEN-69

Lantmäteriets kartregister: Laga skifte 1845,
08-VEN-178

Tekniska och administrativa uppgifter

Kalmar läns museums dnr:	33-192-2021
Projektnummer KLM:	21_40
Uppdragsgivare:	Mariannelunds Express AB
Landskap:	Småland
Kommun:	Hultsfred
Socken:	Vena
Fastighet:	Hultsfred 3:142
Fornlämningsnr:	L1956:7798 (RAÄ Vena 531:1)
X koordinat:	6376653 (N)
Y koordinat:	546027 (E)
Latitud:	N 57° 31' 48.23"
Longitud:	E 15° 46' 7.12"
M ö h:	ca 120–130 m ö.h.
Fältarbetstid:	2021.07.06
Antal arbetsdagar:	1 dag
Personal:	Kenneth Alexandersson
Tidsålder:	Första hälften 1800-tal
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	GPS Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 16:30 och RH2000.

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

